

RESUM

L'any 2007 hi ha a les Illes Balears 19.956 empreses del sector del comerç, és a dir, el 21,87% del total d'empreses, per tant han disminuït mig punt respecte del 2006. Un 68% d'aquestes empreses es dediquen al comerç al detall; un 23%, al comerç a l'engròs, i un 9%, a la venda, el manteniment i la reparació de vehicles. Si ens fixam en l'evolució conjuntural del sector, podem comprovar com a les Illes Balears les vendes del comerç al detall varen créixer durant el 2007 un 5%, a un ritme lleugerament superior al del conjunt de l'Estat espanyol (4,78%). L'ocupació en el comerç al detall es va incrementar al llarg de l'any un 1,1%, set dècimes per sota del nivell de l'Estat espanyol, on l'ocupació va augmentar l'1,8%.

L'any 2005, el PIB generat pel sector del comerç a les Illes Balears va ser de 1.852 milions d'euros, xifra que representa un 8,3% del PIB de les Illes Balears i que el situa com el quart sector d'activitat de la nostra economia, només per darrere de l'hostaleria (20,4%), les activitats immobiliàries (15,4%) i la construcció (9,8%). Respecte de l'any anterior, el PIB del sector comerç va augmentar el seu volum en un 2,9%, mentre que el sector de serveis en conjunt ho va fer en un 2,5% i el PIB general, en un 2,9%.

El volum de negoci del sector comercial durant el 2005 va ser de 9.884 milions d'euros, i el valor de la producció agregada va ser de 2.773 milions d'euros. Quasi un 67% d'aquesta producció agregada generà un valor afegit, distribuït entre un 58% de despeses de personal i un 42% d'excedent brut d'explotació.

El nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser, el 2005, de 68.720 de mitjana anual, mentre que la productivitat global del sector se situà entorn dels 26.296 euros per persona ocupada, és a dir, 4.049 euros més baixa que la productivitat del sector comercial a l'Estat espanyol, cosa que es pot matisar segons quin sigui els subsector analitzat, ja que, per exemple, en el comerç al detall la productivitat és força semblant.

9.1.

INTRODUCCIÓ

Aquest capítol, dedicat a l'anàlisi del sector del comerç, s'estructura en quatre grans blocs. En el primer s'aborda l'anàlisi des d'un punt de vista estructural. Així, s'estableix una mesura del sector comercial en relació amb la resta de sectors econòmics pel que fa al nombre d'empreses registrades. A més, per copsar el pes de l'activitat comercial també es recorre a les dades que cada any publica La Caixa amb l'Anuario Económico de España, gràcies a les quals és possible observar el detall de l'activitat comercial per tipus de comerç.

El bloc central d'aquest capítol fa referència als principals agregats del sector del comerç i es basa en l'explotació de l'Enquesta anual de comerç que cada any publica l'INE i que es troba vinculada a l'Enquesta de serveis.⁷³ En aquest cas, les dades corresponen a l'any 2005. Aquesta enquesta pren com a referència la classificació nacional d'activitats econòmiques (CNAE 93), de manera que el conjunt de l'activitat comercial queda compresa en tres grans branques d'activitats:

- a) Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor, motocicletes i ciclo-

73. Vegeu *Enquesta de serveis a les Illes Balears*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, IBESTAT, INE, Palma, 2008.

motors; venda al detall de combustible per a vehicles de motor (en endavant, venda, manteniment i reparació de vehicles).

- b) Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, llevat de vehicles de motor i motocicletes (en endavant, comerç a l'engròs).
- c) Comerç al detall, llevat de comerç de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; reparació d'efectes personals i estris domèstics (en endavant, comerç al detall).

En el tercer bloc s'enfoca l'anàlisi del sector del comerç des d'un vessant més conjuntural i, a partir de l'índex de comerç al detall que publica l'INE, s'estudia l'evolució més recent del sector, tant en termes d'activitat com d'ocupació.

9.2.

ESTRUCTURA EMPRESARIAL DEL SECTOR COMERCIAL

A les Illes Balears hi havia l'any 2007, segons el Directori Central d'Empreses (DIRCE) que elabora l'Institut Nacional d'Estadística (INE), un total de 19.956 empreses dedicades a l'activitat comercial. Aquesta dada representa que al llarg de l'any el nombre d'empreses del sector del comerç continuà la tendència descendent mostrada al llarg dels darrers anys. Des de l'any 2004, hi ha hagut un descens de 1.708 empreses, això és una disminució del 8% en tres anys. (Vegeu el quadre A I-29.)

Si es compara amb la resta de sectors econòmics, s'observa que l'activitat comercial l'any 2007 concentrava el 21,87% del total d'empreses que hi havia a les Illes Balears. A més, dins el sector dels serveis, l'activitat comercial representava el 28,48%. Però mentre que el nombre d'empreses de serveis s'incrementava al llarg de l'any el 5%, a la construcció, el 5,62%, i a la indústria, un 2,08%, el nombre d'empreses comercials va decreixer mig punt.

També destaca que cada empresa de la branca del comerç presentàs una mitjana d'1,2 locals, per a un total de 23.993 locals comercials. Aquesta ràtio es manté com la més elevada de tots els sectors, la qual cosa és indicativa de l'alt grau de sucursalització del món del comerç.

L'índex comercial que elabora La Caixa, i que en base a la recaptació de l'impost d'activitats econòmiques (IAE) reflecteix el pes relatiu de l'activitat comercial respecte del total de l'Estat espanyol, referit en aquest cas a l'any 2005, era de 2.208, és a dir, que l'activitat comercial a les Illes Balears representava el 2,21% de l'activitat comercial arreu de l'Estat espanyol. L'activitat comercial de caire minorista comptava amb una millor posició relativa que no pas el comerç a l'engròs. D'altra banda, es constata com el pes de l'activitat comercial ha anat disminuint des del 2003, i s'ha situat per sota del pes demogràfic i del pes econòmic general que tenien les Illes Balears en el context espanyol. (Vegeu el quadre A I-30.)

L'any 2007 el 67,95% de les empreses comercials es dedicaven al comerç al detall, mentre que el 22,62% ho feien al

comerç a l'engròs, i el 9,43% eren empreses del subsector de venda, manteniment i reparació de vehicles. La lleugera disminució del nombre d'empreses comercials experimentat el 2007 que hem assenyalat més amunt és atribuïble sobretot a la disminució del nombre d'empreses dedicades al comerç al detall (-1,17%), que comptà amb 160 empreses menys que no pas l'any 2006 i 1.920 menys que l'any 2004. (Vegeu el quadre A I-31.)

Si ens fixam en el nombre d'assalariats de les empreses comercials, veiem com el 45,28% de les empreses no registrava cap persona assalariada, mentre que el 45,14% tenien d'1 a 5 assalariats i el 8,06% en tenien de 6 a 19. El comerç al detall era el grup d'activitat que presentava globalment un menor nombre d'assalariats per empresa, mentre que les empreses que es dedicaven a la venda, manteniment i reparació de vehicles eren les que més persones assalariades ocupaven per empresa.

També convé posar esment en la superfície mitjana dels establiments comercials i en les diferències que s'hi observaven segons el tipus d'activitat. En aquest cas, la font d'informació és l'Anuario Económico de España que publica La Caixa, segons el qual el nombre d'activitats comercials s'aproxima a partir de les llicències de comerç subjectes a l'IAE.

El nombre d'establiments comercials, dels quals no hi ha informació censal, s'aproxima a partir del nombre d'activitats econòmiques (malgrat que un establiment comercial pot tenir una o diverses activitats). Així, el 2006 hi havia a les Illes

Balears 28.475 establiments comercials, el 2,13% més que el 2005. Parlam de 4.023 activitats comercials a l'engròs i de 24.452 activitats comercials al detall. (Vegeu el quadre A I-32.)

Durant el període 1997-2006 el nombre d'establiments comercials a l'engròs va créixer el 19,2%, mentre que els de comerç al detall ho van fer el 33,1%. El comerç al detall de productes d'alimentació va créixer el 42,1%, el de productes de no alimentació ho va fer en el 29%, mentre que el comerç mixt va créixer el 36,6%. Bona part d'aquest increment és imputable a l'exercici 2004, i el creixement és els altres anys molt més moderat. (Vegeu el quadre A I-33.)

En conjunt, els establiments de comerç al detall tenien una superfície mitjana de 118 m² per establiment. D'entre aquests, els establiments l'activitat principal dels quals era la distribució de productes d'alimentació eren els de menor superfície mitjana, amb 69 m²; els comerços que no eren d'alimentació (vestit i calçat, llar i altres) ocupaven de mitjana 132 m²; per la seva banda, el comerç mixt (grans magatzems, hipermercats, magatzems populars, mercats i comerç ambulant, i altres) era el que comptava amb establiments més grans, amb 190 m² de mitjana. (Vegeu el quadre A I-34.)

La superfície total del comerç al detall experimentà, entre 1998 i 2006, un increment del 22,6%, i va ser el sector de l'alimentació en el qual aquest increment es manifestà de forma més accentuada (29,3%). (Vegeu el quadre A I-35.)

9.3.

ELS CENTRES COMERCIALS

Durant el 2006 el nombre de centres comercials a les Illes Balears es va mantenir estable. Tot i això, al llarg de l'any el total de la superfície bruta arrendable passà a ser de 198.372 m², això és aproximadament 20.000 m² més que l'any anterior. La superfície mitjana era així de 22.041 m², mentre que la densitat de centres comercials de les Illes Balears (dia 31 de desembre de 2007) era de 179 m² per cada 1.000 habitants, una xifra inferior als 263 m²/1.000 h. de l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre A I-36.)

9.4.

PRINCIPALS AGREGATS DEL SECTOR COMERCIAL

Segons dades de la Comptabilitat Regional d'Espanya (INE), el PIB generat pel sector del comerç a les Illes Balears l'any 2005 va ser de 1.852 milions d'euros, xifra que representa el 8,3% del PIB de les Illes Balears i que el converteix en el quart sector d'activitat de la nostra economia, només darrere de l'hostaleria (20,4%), les activitats immobiliàries (15,4%) i la construcció (9,8%). Respecte de l'any anterior, el PIB a preus corrents del sector comerç va créixer el 2,9%, mentre el conjunt del sector dels serveis ho va fer en el 2,5% i el PIB general, el 2,9%.

9.4.1. GRANS TRETS DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS I A L'ESTAT ESPANYOL

La productivitat en el sector del comerç a les Illes Balears, entesa com l'aportació de cada persona ocupada a la generació de rendes de les empreses, va ser l'any 2005 de 26.296 euros, això és, 4.049 euros més baixa que la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol i més de 3.000 euros per sobre de la dada obtinguda l'any 2004. Segons es desprèn de les taxes calculades per al global del sector, la generació de valor afegit a partir de la producció va ser 6,6 punts més alta a les Illes Balears (65,2%) que a l'Estat espanyol (58,6%). En la distribució d'aquest valor afegit la relació entre despeses de personal/excedent brut d'explotació és pràcticament equivalent a les Illes Balears que a l'Estat espanyol. Respecte de l'any anterior, cal esmentar l'increment proporcional de la generació d'excedent en detriment de les despeses de personal, per la qual cosa s'inverteix la tendència observada des de 2001, en què les despeses de personal havien crescut proporcionalment en 10,3 punts. Aquest fet està clarament correlacionat amb la reducció el darrer any la diferència de productivitat entre les Illes Balears i l'Estat espanyol, que ha disminuït en gairebé 2.000 euros. (Vegeu el quadre A I-37.)

Si ho desglossam per subsectors, la major productivitat del sector del comerç observada a l'Estat espanyol respon bàsicament a la diferència de productivitat manifestada en el comerç a l'engròs i, no tant, en la venda, manteniment i reparació de vehicles. En canvi, la diferència en

la productivitat del comerç al detall és fins i tot favorable a les Illes Balears. (Vegeu el gràfic A I-5).

Seguint l'esquema comparatiu entre els resultats a les Illes Balears i a l'Estat espanyol, la taxa de valor afegit se situa clarament per sobre a les Illes Balears en els subsectors de l'automoció i el comerç a l'engròs. Tant a les Illes Balears com a l'Estat espanyol la major taxa de valor afegit la genera el comerç al detall, amb més del 67% en ambdós casos. Pel que fa al comerç a l'engròs i a l'automoció, a les Illes Balears aquests subsectors generen, respectivament, el 63% i el 64% de valor afegit, mentre que a l'Estat espanyol les taxes són del 54%.

D'altra banda, la distribució del valor afegit per subsectors ofereix un panorama força més parell entre les Illes Balears i l'Estat espanyol. En tots dos casos el major percentatge de despeses de personal correspon al subsector de l'automoció, 64% i 59% respectivament, mentre que en el subsector del comerç al detall, les despeses de personal són, pel que fa a les Illes Balears, del 54%, i a l'Estat espanyol és del 56%. L'excedent brut d'explotació que es desprèn del valor afegit generat és, en canvi, proporcionalment superior en el subsector del comerç al detall que a la resta de subsectors, i en el cas de l'automoció, a les Illes Balears i a l'Estat espanyol, arriba tan sols al 36% i al 41% respectivament, cosa que demostra que es tracta d'un sector intens en mà d'obra. (Vegeu els gràfics A I-6 i A I-7.)

9.4.2. ANÀLISI DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS

Segons es desprèn de les dades de l'enquesta, el sector del comerç va moure l'any 2005 una xifra de negoci de 9.884 milions d'euros (113 milions menys que l'any anterior), que es distribuïa entre els 6.259 milions d'euros de les petites empreses (amb menys de 20 persones ocupades) i els 3.625 de les grans empreses (amb 20 o més persones ocupades). (Vegeu el quadre A I-38 i el gràfic A I-8.)

D'aquesta manera, el valor de la producció agregada va ser de 2.773 milions d'euros i gairebé el 67% d'aquesta producció generà un valor afegit, distribuït entre el 58% de despeses de personal i el 42% d'excedent brut d'explotació.

Si distingim entre els tres subsectors que configuren el sector del comerç, s'observa com la xifra de negoci generada pel comerç a l'engròs representa el 43% de la xifra de negoci del conjunt del sector, mentre que el comerç al detall i l'automoció representen el 42% i el 15% respectivament. En canvi, pel que fa al valor de la producció, el pes del comerç al detall és gairebé del 47%. (Vegeu el quadre A I-39 i el gràfic A I-9.)

Aquesta mateixa pauta es manté en relació amb el valor afegit generat a partir del procés productiu, i novament el comerç al detall és el responsable en aquest cas de més del 50% del valor afegit del sector comerç. Així, el comerç al detall obtingué com a resultat de la seva producció el 68% de valor afegit, percentatge que es reduí en el cas del comerç a l'engròs i l'automoció al 62%.

La distribució del valor afegit també va ser força desigual entre els diferents subsectors. Mentre el comerç al detall distribuïa pràcticament a parts iguals el valor afegit entre despeses de personal i excedent brut d'exploració, el comerç a l'engròs i l'automoció hagueren de respondre d'unes despeses de personal relativament molt més importants, 61% i 64% respectivament.

El nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser el 2005 de 68.720 de mitjana al llarg de l'any. Si n'observem el comportament per trimestres, es constata una pauta clarament estacional que tendeix a incrementar l'ocupació en el segon i el tercer trimestre. El 69% d'aquesta ocupació la generen les petites empreses. Per subsectors, el comerç al detall concentra el 57% del total de l'ocupació del sector comercial; el comerç a l'engròs, el 31%, i l'automoció, el 12%. (Vegeu el quadre A I-40 i els gràfics A I-10 i A I-11.)

Si analitzam l'estructura laboral del sector comercial, veiem com l'estabilitat de l'ocupació va ser del 72,1%, i els treballadors de les petites empreses foren els que gaudien de més estabilitat (del 76,5%, davant el 64,1% dels de les grans empreses). Si ho comparem amb el 2004, l'estabilitat de l'ocupació ha augmentat quasi quatre punts percentuals, i és en les petites empreses on ho ha fet amb més intensitat (4,8%). Respecte de la participació femenina, observam que els valors se situaren gairebé en el 45% (2,7 punts menys que l'any anterior). Per tant, aquestes dades dibuixen una tendència de lleugera reducció de la presència de la

dona en el sector, paral·lela a un augment de l'estabilitat laboral. (Vegeu el quadre A I-41.)

Si ens referim als tres subsectors, l'estabilitat en l'ocupació va ser més alta en l'automoció i el comerç a l'engròs, 80% i 72% respectivament, mentre que en el comerç al detall va ser del 70% (8 punts per sobre de l'any 2004). La participació femenina, en canvi, és clarament majoritària en el comerç al detall, en el qual les dones són majoria amb una taxa del 61%, però molt més modesta en el comerç a l'engròs, 27%, i en l'automoció, 15%. Per la seva banda, l'externalitat en l'ocupació és de l'1,6% en el comerç a l'engròs, del 0,6% en l'automoció i gairebé insignificant en el comerç al detall. (Vegeu el quadre A I-42.)

9.5.

EVOLUCIÓ CONJUNTURAL DEL COMERÇ AL DETALL

A l'hora d'analitzar l'evolució més recent del comerç al detall disposam de la informació que proporciona l'Enquesta de conjuntura de comerç al detall, publicada mensualment per l'INE. L'índex de comerç al detall base 2005 ens mostra l'evolució de les vendes del comerç al detall. A les Illes Balears, les vendes varen créixer durant el 2007 el 5%, lleugerament per sobre del creixement mitjà observat a la resta de comunitats autònomes, que va ser del 4,78% de mitjana. (Vegeu el quadre A I-43.)

Al llarg del 2007 el comerç al detall va seguir a les Illes Balears una tendència clarament marcada per l'efecte de l'estacionalitat característica de la nostra economia. D'aquesta manera, va ser entre els mesos de maig i octubre que s'experimentà un volum de vendes més important respecte de la resta de l'any. Els mesos de juliol i agost, coincidint amb l'afluència turística estival, varen ser els de vendes més elevades (aquests mesos també coincidiren amb les rebaixes d'estiu, encara que la seva influència en el volum de vendes s'estima que no fou excessiva). (Vegeu el quadre A I-44.)

Si ho comparem amb l'evolució observada a l'Estat espanyol, l'estacionalitat de l'economia il·lenca és, altra vegada, l'element explicatiu del major valor de l'índex a les Illes Balears entre els mesos de maig

i octubre, mentre que la resta de l'any se situava per sota de l'índex registrat a l'Estat espanyol. En ambdós casos, deixant de banda els efectes estacionals i en sintonia amb el que hem apuntat més amunt, s'evidencia una tendència positiva al llarg de l'any 2007. (Vegeu el gràfic A I-12.)

L'ocupació en el comerç al detall va créixer durant el 2006 l'1,1%, set dècimes menys que en l'àmbit de l'Estat espanyol, on l'ocupació va augmentar l'1,83%. (Vegeu el quadre A I-45).

Al marge d'aquesta lleugera tendència creixent de l'ocupació respecte de l'any anterior, es constata també la presència d'una pauta estacional en els termes de l'evolució de les vendes. (Vegeu el quadre A I-46 i el gràfic A I-13.)